

שוחטים אותנו למה הבשר נשאר יקר למרות שמחיר העגלים ירד?

פורסם בדה-מרקר - חגי עמית, 31.1.2014
ערך וקיצר - יוסי מלול - משק הבקר והחלב

ענף הבקר הישראלי עושה בית ספר לחוקי הכלכלה, ואף חולייה בשרשרת המזון העסקית לא עוצרת אותו. ככה זה כשבשוק שולטות שתי חברות ענק - אחת מוכרת מאוז, תנובה, ואחת מוכרת פחות אך עם קשרים פוליטיים חזקים. יחד עם רשתות השיווק ומנגנון הכשרות, כולם דואגים שהמנגל יימשך

מנתוני משרד החקלאות עולה כי ב-2013 נרשם זינוק של 40% במספר העגלים החיים שיובאו לישראל לעומת 2012, והוא הגיע ל-156 אלף עגלים. בנוסף, ייבוא הבשר לישראל אינו ממוסה בכבדות: תקנות רשות המסים קובעות כי עגלים מיובאים במשקל של עד 240 ק"ג פטורים ממכס, ועל עגלים שמשקלם גבוה מ-240 ק"ג מוטל מכס של 1.15 שקלים לק"ג. אך על פי דוח מבקר המדינה מ-2010, הפיקוח על ספירתם ושקילתם של העגלים המיובאים לקוי ומאפשר התחמקות ממכס.

עודף ההיצע בשוק הבשר אמור להיות בשורה טובה לצרכן, שסובל מיוקר המחיה ולא מתעניין במצוקותיהם של מגדלי העגלים המקומיים, אלא בעיקר במחיר הארוחות שלו. ואכן, כל הוועדות שהוקמו בשנים האחרונות כדי לדון ביוקר המחיה הבהירו כי הגדלת היקף הייבוא היא אחד הגורמים שאמורים לפתור את חוסר התחרות בענף ולהוריד את מחיר הבשר הסופי לצרכן.

האומנם ירדו מחירי הבשר לצרכן?

אלא שכל זה לא עובד מבחינת הצרכן הישראלי. מבט על מדד המחירים לצרכן מעלה כי מחירי הבקר הטרי דווקא עלו ב-2.3% בשנה האחרונה, וגם השוואה של מחירי הבשר הטרי במגוון נקודות מכירה מעלה תמונה דומה. נתונים של חברת נילסן אפילו חדים יותר: בשנה האחרונה עלו מחירי הבשר הקפוא בממוצע ב-3.4% ברשתות הגדולות (נתוני נילסן מבוססים על נתוני אמת מהקופות של רשתות השיווק הגדולות, הרשתות הבינוניות וכן מינימרקטים ומכולות פרטיים, ומייצגים 97% מהשוק). בסך הכול, מאז 2008 התייקר הבשר בישראל ב-26%.

גם אם מכניסים למשוואה את עלות הפיטום, היינו כבר אמורים להבחין בהשפעה של ריבוי העגלים בשוק על המחיר לצרכן. אם כך, איך ייתכן שגם כאשר מותר רסן הייבוא וישראל מוצפת בעגלים, וגם כאשר מחירי העגלים החיים יורדים, הדבר אינו מתורגם ישירות למחירי הבשר בחנויות?

ענף מגדלי הבקר במשבר

מדבריהם של גורמים בענף עולה כי בחצי השנה האחרונה נרשמה צניחה של 20%-30% במחירי העגלים החיים: הן אלה שהמגדלים הישראליים הקטנים מוכרים לשחיטה אחרי פיטום, הן אלה המיובאים. הסיבה לצניחה במחיר פשוטה: זינוק חד בייבוא העגלים. כשיש עודף היצע, כמו שלמדנו בשיעורים במבוא לכלכלה - המחירים אמורים לרדת. מגדלי הבקר הישראליים מהווים רק 10%-14% משוק הבשר החי, וגורל העסק שלהם נמצא בידי היבואנים.

איך ייתכן שגם כאשר מותר רסן הייבוא וישראל מוצפת בעגלים, וגם כאשר מחירי העגלים החיים יורדים, הדבר אינו מתורגם ישירות למחירי הבשר בחנויות?

עגלי בקר במכרז בנווה יער

ולעליית מחיר הבשר הטרי ברשתות השיווק ובאטלזים". הוועדה בחנה את הנתונים על היקף ייבוא העגלים, השחיטה שלהם והמחיר, ומהנתונים שהציגה בדוח עולה כי ב-2011 לוותה עליית היצע העגלים בעליית מחירים, ואילו ירידת היצע העגלים ב-2012 לוותה בירידת מחירים. במלים אחרות, שוק הבשר הטרי בישראל מצליח לשבור את חוקי הכלכלה החופשית. הדוח נותר במגרה, ולא הגיע לדיון אצל שר החקלאות או אצל מנכ"ל משרדו.

"תאגיד הבשר זבאח מוכר את החלקים האחוריים והטרפים למגזר הלא כשר ב-22-24 שקל לק"ג. את הרווח הוא עושה רק במגזר הכשר"

מנתוני בורסת הסחורות של שיקגו עולה כי עגל חי נמכר ב-3.1 דולרים לק"ג, עלייה של 40% בשש השנים האחרונות. המחיר שבו נמכר הבשר הטרי לקמעונאים האמריקאים זינק בארה"ב בסוף 2013 ל-5 דולרים לק"ג, עלייה של 26% בחמש שנים. בישראל, כאמור, נרשמה עלייה זהה במחיר הבשר הטרי לצרכן בחמש השנים האחרונות - על אף שבה דווקא יש הצפה וירידה במחיר העגלים.

רוצים בשר זול? סעו למשולש

שעת בוקר באטלז עראקי בטירה שבמשולש. אם הלכו הממוצע, שנוהג לערוך קניות בשופרסל אונליין למשל, היה מגיע לכאן, הוא היה מתמלא בקנאה נוכח המחירים: נתח קצבים, בשר כתף ואסאדו עולים 45-55 שקל

צריך לזכור כי במחירי הבשר יש שונות רבה וגם עמימות. ייתכן שזו אחת הסיבות לייקור הלא פרופורציונלי. אין דין חלקי הפרה האחוריים כדין החלקים הקדמיים, ואין דין הבשר הכשר כדין הבשר שאינו כשר. מחירו של בשר קפוא שונה ממחיר הבשר הטרי, ויש רשתות המוכרות בשר קפוא שהופשר במחיר הקרוב למחיר הבשר הטרי.

משרד החקלאות זיהה את הבעיה בשוק הבשר הטרי, לפני יותר משנה, והקים ועדה שדנה במצב הענף. במסקנות הדוח נכתב: "ירידת מחירי העגל המשוק מהמפטמה אינה באה לידי ביטוי בהורדת מחירי הבשר הטרי בממוצע ברשתות השיווק או באטלזים. מחירי החלקים האחוריים (לא כשר) ירדו, ומחירי החלקים הקדמיים (כשר) עלו. נדרשת בדיקה אם השוק מתנהל כשוק חופשי, ומה הם הגורמים לירידת המחירים למגדל

— innovators in agriculture —

רובוט חכם מבית ללי JUNO - מקרב מזון

- הגברת אכילה
- הקטנת כמות שאריות
- חיסכון בכוח אדם

לפרטים: גרנות - ד.נ. עמק חפר 38100 טל: 04-6226776, 04-6321552, פקס: 04-6321489
Email: lelyis@bezeqint.net - www.leyly.com נייב רוני: 050-5250905

באוסטרליה צריכה להיות כתובת יעד בישראל. בפועל מדובר בהליך פורמלי בלבד, משום שהכתובת של כל העגלים היא תחנת ההסגר בקיבוץ אילות. מבדיקה שערכנו עלה כי חברת "רפת בערבה", המנהלת את תחנת ההסגר באילות (הקרויה בענף "קרנטינה"), נמצאת בבעלות גושה.

מפטמות רבות עברו לשמש בפועל כפנסיונים בעבור דבאח ותנובה: שתי הענקיות נשארות הבעלים של העגלים לכל אורך התהליך, והן משלמות לרפתות הקטנות רק כדי שישכנו אצלן את העגלים

עו"ד מוסא נעים, המייצג את גושה בישראל, אומר כי "לכל עגל חייב להיות יבואן ישראלי עם רישיונות ייבוא על שמו. אין עגל שיוצא מאוסטרליה ומגיע לפה ללא כתובת של קרנטינה שתקלוט אותו ורפת שאליה יגיע אחרי ההסגר. נכון שרפת בערבה מפעילה קרנטינה באילות, וגושה היא הבעלים של החברה המפעילה, אבל היא אינה הבעלים של הקרנטינה". למעשה, המסחר בעגלים מתנהל בעודם נמצאים על האנייה בלב ים. "כשהעגלים יוצאים בלי כתובת, ועשויים להגיע לכל מדינה אחרת באזור, אין הקפדה על הדרישות הווטרינריות שלנו", מסביר גורם במשרד החקלאות את הבעייתיות הטמונה במצב. "כך גדל הסיכון לבריאות העדר הישראלי". עד לפני שנתיים היה גושה היבואן הבלעדי של עגלים לישראל, אך כיום הוא זוכה לתחרות מצד יבואנים נוספים. משווקים ישראליים מקומיים טוענים

העגלים הן החברות הזרות שמספקות לישראל בשר שגודל בחו"ל. הספקית הגדולה לשוק הישראלי היא חברה אוסטרלית בשם LLC, הנשלטת על ידי תאגיד **חיג'אזי-גושה (Hijazi & Ghosheh)**, שבראשו עומד איש הספנות **אחמד גושה**, איש עסקים ירדני לשעבר המתגורר באוסטרליה. החברה היא ענקית בין-לאומית, שמחזיקה אניות המובילות עד 20 אלף ראשי בקר בכל מסע שלהן.

בשנים האחרונות נקלעו מגדלי הבקר באוסטרליה למצוקה בעקבות תחקירים טלוויזיוניים שיזמו עמותות לרווחת בעלי החיים, שחשפו כי העגלים האוסטרליים הם קורבן להתעללות במדינות שאליהן הם מגיעים. ההתעללות נחשפה בעיקר במצרים ובאינדונזיה, שייבאה אליה 60% מהבקר האוסטרלי בשנים האחרונות. בעקבות כך, החליטה הממשלה האוסטרלית להקפיא את ייצוא העגלים למדינות האלה למשך חודשים ארוכים. מי שהרוויח הם שווקים אחרים - ובהם השוק הישראלי - שזכו להיצע גדול יותר של עגלים.

זאת, על אף שגם השוק הישראלי אינו מופת להתנהגות נאותה כלפי העגלים. העלייה בהיקף הייבוא בתקופה האחרונה מביאה לכך שתחנות ההסגר - שאמורות להיות תחנות מעבר זמניות לפני שהעגלים יועברו לרפתות - נהפכות לביתם של העגלים לתקופות ארוכות, בתנאים לא מיטביים. תחקיר "כלבוטק" בסוף 2012, שחשף את התעללות העובדים בעגלים במשחטת אדום אדום של תנובה, זכה גם הוא לחקירה של משרד החקלאות האוסטרלי, שלא הסתיימה בסנקציות.

הריכוזיות בענף הבקר מתחילה כבר בשלב שבו האניות נמצאות בים. נוהלי השירותים הווטרינריים בישראל קובעים כי לכל עגל המועלה על אנייה

מתכננים את הרפת בשבילך

התמחות בתכנון מבנים חקלאיים

אגרופלאן בע"מ מהנדס אבנר הורביץ
באר טוביה, 8381500, טל: 08-8602272
www.agroplan-il.com
[f agroplan.ltd](https://www.facebook.com/agroplan.ltd)

אגרו AgroPlan בע"מ

את תקופת הפיטום. ברשתות השיווק, לעומת זאת, טוענים כי הם לא חווים ירידה במחירים.

באסם דבאח, מנהל המשחטה המשפחתית, יוצא נגד הטענות כלפי החברה. "המחירים הם אותם מחירים", הוא אומר, "אין הצפה. גם אנחנו וגם תנובה קונים מהמגדלים הישראליים. הורדנו את המחירים בשיעור גבוה יותר מהירידה במחירו של עגל חי, הן בבשר הכשר והן בבשר הלא כשר. מורידים מחירים בכל מקום, כולם עושים מבצעים, וכולם עובדים עם אחמד גושה. המגדלים סתם נכנסו לפאניקה".

גם בתנובה אומרים כי "מחירי המוצרים הנמכרים לרשתות ירדו ב-2013. אבל את המחיר לצרכן לא קובעת 'אדום אדום' אלא הרשת, והמחיר שנקבע לצרכן אינו באחריותנו. אנחנו מאמינים שבמעורבות בכל שרשרת הערך יש הקלה לצרכן, שמתבטאת במחיר נמוך יותר, שכן אין מעורבות של כמה גורמים בכל אחד מהשלבים שמשמעותה הוספת עלויות".

תמיר גם הוא מכון את האצבע המאשימה אל רשתות השיווק. "המחיר שמקבל החקלאי על העגלים שלו ירד ב-20% בארבעת החודשים האחרונים. אלה 1,500 שקל פחות שאנחנו מקבלים על ראש בקר חי. אז בית המטבחים היה אמור למכור לרשת ב-20% פחות, וגם אתה היית צריך לשלם פחות 15% על אותו אנטרקוט. להערכתי, פערי התיווך נוצרים בעיקר ברשתות השיווק. הן מקבלות מחירים טובים מדבאח, מתנובה ומאחרים - ולא מורידות את המחירים. אלמלא הגדה המערבית ועזה, לא היה לנו לאן לשווק".

למה בשטחים ובעזה כן קונים את הבשר שלכם?

"הם לא אוהבים את העגל האוסטרלי, שהוא בשר אדום ושמן יותר. הם יודעים מה זה בשר טוב. רשתות המזון הישראליות, לעומת זאת, מחויבות לבשר כשר וחלק, ובעגלים האוסטרליים אחוזי הכשרות גבוהים מאוד. העגלים האלה מגיעים למשקל גבוה מאוד, חזקים וחסונים יותר מהעגלים של רפת החלב הישראלית. המצב המגוחך היום הוא שמרבית המגזר היהודי אוכל את העגל האוסטרלי, בעוד העגלים שגדלו בישראל נמכרים ברובם למגזר הערבי ולרשות".

ברשתות השייחוק דוחים את הטענות האלה. משופרסל נמסר כי "מחירי הקנייה של שופרסל ירדו באחוזים בודדים בלבד, ובהתאם לכך ירדו גם המחירים לצרכן. בנוסף, מאז ירידת המחיר יצאנו במגוון מבצעים במחלקת הבשר הטרי. ירידות המחירים המשמעותיות חלו בפרות המשמשות לענף החלב ולא לתחום הבשר, אולם ככל שהוזלו מחירי הקנייה שלנו – הוזלו המחירים לצרכן". באתר האינטרנט של שופרסל אכן ראינו בימים האחרונים מבצעים משמעותיים בקטגוריית הבשר הטרי, אבל אין די במבצעים אלה כדי לשנות את התמונה הכוללת.

במשרד החקלאות אומרים בתגובה: "ב-2013 הוקם צוות לבחינת מצב ענף הבקר. הצוות שמע את טענות המגדלים, שלדבריהם הענף נמצא במשבר ומהמשק המשפחתי בסכנה, ובוחר את דרכי הפתרון. במקביל, המשרד עורך בדיקה עם רשות המסים לעניין שיטת השקילה לחישוב המכס, ויתמוך בכל פנייה של המגדלים לממונה על ההגבלים לבדיקה של ריכוזיות הענף".

קשה שלא לחשוב על כך, שאותם מגדלים אמנם מחשבים בקפידה את בחירת הפרים הנכונים, וחיים יום אחר יום את בעלי החיים שהם מגדלים, אך גורלם מוכרע הרחק מכאן, בידיהן של כמה חברות ענק המנווטות את הענף כולו. ■

כי התחרות הזו היא סיבה נוספת לצניחה במחירי העגלים. לפי גורמים בענף, 18 אלף העגלים שהגיעו באנייה האחרונה של גושה נמכרו במחיר של 12 שקל לק"ג – וגורמים בענף טוענים שהמחירים עוד לא הגיעו לתחתית. לדברי יבואן בשר גדול, "אם המחיר שבו אני מוכר את העגל החי ירד מ-18 שקל ל-12 שקל לק"ג, ירידה של 33%, מדוע מחיר הבשר בסופר עולה? מפני שהענף בארץ נשלט על ידי הגופים הגדולים. אין הסבר אחר".

במקביל, לטענת היבואנים, הביקוש לעגלים מיובאים ממשיך להיות גבוה. "ביום שישי האחרון הגיעה אנייה של גושה וכל העגלים בה, כבר נמכרו לאחת החברות של דבאח. אנייה נוספת של גושה תגיע בפברואר, וכבר יש שלושה גורמים שמתעניינים בה", אומר אותו יבואן.

**רשתות המזון הישראליות מחויבות לבשר
כשר וחלק, ובעגלים האוסטרליים אחוזי
הכשרות גבוהים מאוד**

תהליך הפיטום

כשל נוסף בענף נמצא בתהליך פיתום העגלים. הרעיון שעמד מאחורי הטלת המכסים על עגלים השוקלים יותר מ-240 ק"ג היה לאפשר זכות קיום לרפתות הישראליות כמפטמות הבקר, וכך לאפשר להן להרוויח מפעילות מסוג נוסף. הרעיון היה שהעגלים יימכרו למפטמות, יפוטמו על ידן, ואז יימכרו שוב ברווח לאחר הפיתום.

אך משיחות עם מגדלי בקר וגורמים במשרד החקלאות עולה כי תנובה ודבאח כבשו גם את החוליה הזאת בשרשרת הייצור. בעוד יבואנים קטנים אכן רוכשים עגלים צעירים ומוכרים אותם לרפתות של המפטמים הישראליים, כדי שיביאו אותם לשלב השחיטה, מפטמות רבות עברו לשמש בפועל כפנסיונים בעבור דבאח ותנובה: שתי הענקיות נשארות הבעלים של העגלים לכל אורך התהליך, והן משלמות לרפתות הקטנות רק כדי שישכנו אצלן את העגלים. תוצר הלוואי הוא הקשיים העסקיים של המגדלים העצמאיים, שנהפכים לקבלנים של שתי החברות ששולטות בשוק.

לדברי תמיר, "תנובה ודבאח לא משתמשות בחקלאי הישראלי. הן מייבאות את העגלים מאוסטרליה, מגדלות אותם בפנסיון או באתרים שהן בנו וקונות את האוכל בעצמן. כך שהן עושות את מכלול הפעילות: מייבאות, מגדלות, שוחטות ומשווקות לרשת. בדרך הן מדלגות עלינו, המגדלים הישראליים. המשקים המשפחתיים נאלצים לסגור את הפעילות, ונותר להם רק להשכיר את עצמם למונופול כזה או אחר מבלי לגדל עגלים באופן עצמאי. אנחנו נהפכים לאריסים שנותנים את המשק שלנו. הם קונים את הפעילות שלנו בנזיד ערשם, ואנחנו נהפכים לפועלים. בסופו של דבר הן ישלטו ב-90% מהשוק, ולא תהיה תחרות בכלל. כך יוצא שהצרכן לא נהנה והמחירים לא יורדים. הם רק ימשיכו לעלות, כי תנובה ודבאח יישארו לבד".

"את המחיר לצרכן קובעת הרשת, לא תנובה"

משווקי הבשר, המוכרים אותו לסופרמרקטים, טוענים כי הירידה במחירי העגל החי מתורגמת במלואה למחיר שבו הם מוכרים את תוצרתם לרשתות השיווק, וכי מרבית הירידה עדיין לא תורגמה למחירים בסופר משום שעגל חי שמיובא כיום יימכר רק בעוד חצי שנה עד תשעה חודשים, אחרי שיסיים